

Рецензія
на дисертацію
Грищука Максима Олександровича
на тему «Правове забезпечення антикорупційної діяльності:
загальнотеоретичний аспект»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю
081 Право

Актуальність теми дисертаційної роботи. Корупція є одним із найсерйозніших викликів сучасного суспільства, що підриває основи демократії, правопорядку та економічної стабільності. В умовах глобалізації корупційні явища набувають транснаціонального характеру, а їхній вплив охоплює всі сфери суспільного життя, що потребує системної та ефективної протидії.

Україна, як держава, що декларує прагнення до європейської інтеграції, стикається з нагальною необхідністю боротьби з корупцією для досягнення стабільного розвитку, зміцнення правової держави та підвищення довіри громадян до інституцій влади. Попри численні законодавчі та інституційні реформи, рівень корупції залишається високим, що свідчить про необхідність вдосконалення як правових механізмів, так і загальнотеоретичних підходів до антикорупційної діяльності.

Вивчення загальнотеоретичних аспектів правового забезпечення антикорупційної діяльності є надзвичайно важливим, оскільки саме загальна теорія права дозволяє сформулювати фундаментальні основи для розробки ефективних механізмів протидії корупції. Складність і багатогранність корупції як явища вимагає міждисциплінарного підходу, що охоплює не лише кримінально-правові аспекти, але й адміністративне, конституційне, міжнародне право та елементи правової етики.

Дослідження правового забезпечення антикорупційної діяльності дозволяє:
Удосконалити понятійно-категоріальний апарат у сфері антикорупційного права.

Виявити системні проблеми у національному законодавстві та запропонувати рекомендації щодо їхнього усунення.

Розробити науково обґрунтовані пропозиції щодо підвищення ефективності діяльності антикорупційних органів.

Сприяти гармонізації національного законодавства із міжнародними стандартами у сфері боротьби з корупцією.

Таким чином, тема дисертаційного дослідження є актуальною як з наукової, так і з практичної точки зору, оскільки вирішення проблем антикорупційної діяльності має вирішальне значення для розвитку України як правової, демократичної та соціально відповідальної держави.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертаційному дослідженні, ґрунтуються на широкому теоретичному, емпіричному та нормативному підґрунті. Вони є результатом всебічного аналізу правових норм, наукових концепцій, а також практичних аспектів правозастосування у сфері боротьби з корупцією. Вірогідність наукових результатів забезпечується такими чинниками:

Дисертація базується на системному підході, що передбачає комплексне дослідження правового забезпечення антикорупційної діяльності. Використано загальнонаукові методи (аналіз, синтез, індукція, дедукція) та спеціально-правові методи (порівняльно-правовий, історико-правовий, формально-логічний, моделювання), які забезпечують об'єктивність та глибину аналізу.

Обґрунтування положень спирається на аналіз міжнародного досвіду антикорупційної діяльності (зокрема, нормативних актів ООН, Ради Європи, ЄС, рекомендацій GRECO), національного законодавства та судової практики. Використано статистичні дані, аналітичні звіти та матеріали діяльності

антикорупційних органів України, що підтверджують реалістичність та практичну значущість отриманих результатів.

У роботі здійснено критичний аналіз теоретичних концепцій правового забезпечення антикорупційної діяльності, запропонованих вітчизняними та зарубіжними науковцями. Це дозволило автору обґрунтувати власні висновки та рекомендації, враховуючи сильні та слабкі сторони існуючих підходів.

Висновки та рекомендації мають логічну послідовність, що впливає із поставлених завдань дослідження. Вони базуються на аналізі конкретних правових норм, практичних ситуацій та їх інтерпретації в контексті теоретичних положень.

Наукові положення та рекомендації, викладені у дисертації, були апробовані через наукові публікації, участь у наукових конференціях, а також обговорення із фахівцями у сфері антикорупційної діяльності. Частина пропозицій може бути використана для вдосконалення національного законодавства та роботи антикорупційних органів.

Таким чином, наукові результати дисертації є обґрунтованими, вірогідними та такими, що відповідають сучасним вимогам наукових досліджень, оскільки вони базуються на комплексному підході до аналізу проблематики та підтверджені теоретичними й практичними даними.

Наукова новизна, представлена у дисертації, її основні наукові положення, висновки та рекомендації. полягає у тому, що дисертація є комплексним дослідженням правового забезпечення антикорупційної діяльності, в результаті якого сформульовано ряд наукових положень, що виносяться на захист.

Слушним видаються положення про визначення базових нормативних дефініцій:

«корупція», «антикорупційна політика», «антикорупційна діяльність», «політика у сфері запобігання і протидії корупції», «механізм протидії корупції»;

доведеною і переконливою вважаємо пропозицію про доповнення Закону України «Про запобігання корупції» положеннями про мету, завдання, принципи, суб'єкти, об'єкти, пріоритетні напрями, засоби та заходи антикорупційної діяльності держави;

вважаємо доцільним висновок про те, що процес інституціоналізації антикорупційної політики України ввійшов в активну фазу після подій Євромайдану, який вкрай загострив потребу та запит суспільства на ґрунтовне очищення влади від проявів корупції на різних рівнях за різними проявами, що стало каталізатором переформатування антикорупційної системи;

важливим є висновок про те, що характерною особливістю створення новітніх антикорупційних органів є вплив більшою мірою зовнішніх, аніж внутрішніх чинників, що проявляються у необхідності виконання Україною взятих на себе міжнародних зобов'язань.

Загалом, пропоновані положення, що виносяться на захист, є авторськими, чітко сформульовані, логічні, науково виважені та обґрунтовані, їх кількість та кваліфікаційні ознаки відповідають нормативним вимогам.

Ступінь обґрунтованості наукових положень дисертації та їх достовірність. Детальне ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи свідчить про високий рівень наукової компетентності автора та його здатність комплексно досліджувати актуальні проблеми правового регулювання антикорупційної діяльності в Україні. У рамках проведеного наукового дослідження запропоновано низку актуальних і науково обґрунтованих заходів щодо вдосконалення законодавства та правозастосовної практики у цій сфері.

Автор системно підходить до обґрунтування своїх положень, використовуючи методологічно коректний інструментарій і ґрунтуючись на досягненнях вітчизняної та зарубіжної науки. Зокрема, у роботі враховано праці провідних фахівців у галузі теорії права, антикорупційної політики, адміністративного та кримінального права. Автор не лише критично

осмислює існуючі теоретичні підходи, але й пропонує власні обґрунтовані судження, висновки та рекомендації, що вирізняються новизною та практичною значущістю.

Аналіз структури і змісту дисертації демонструє, що її автор має високий рівень володіння методами наукового аналізу, синтезу, узагальнення та формулювання обґрунтованих висновків. У роботі здійснено ретельний аналіз широкого кола літературних джерел, що налічують 277 найменувань. Усі використані джерела представлені з відповідними бібліографічними посиланнями, що підтверджує академічну доброчесність дослідника, дотримання ним етичних норм наукової діяльності та серйозність підходу до вивчення обраної тематики.

Глибина аналізу засвідчує здатність автора розглядати проблему правового забезпечення антикорупційної діяльності не лише у вузькому, але й у міждисциплінарному контексті. Це дозволяє розкрити її багатогранність, виявити ключові теоретичні та практичні проблеми, а також запропонувати ефективні механізми їх вирішення.

Теоретичні положення та практичні рекомендації, сформульовані у дисертації, мають значний потенціал для впровадження. Вони можуть бути використані як у вдосконаленні чинного законодавства, так і в роботі антикорупційних органів, правозастосовній практиці та освітній діяльності. Окрім того, результати дослідження є важливим внеском у розвиток загальнотеоретичних знань про правове забезпечення антикорупційної діяльності та можуть стати основою для подальших наукових пошуків у цій сфері.

Таким чином, зміст дисертаційної роботи підтверджує її відповідність сучасним вимогам наукових досліджень, актуальність обраної тематики, а також високий рівень теоретичної підготовки та наукової доброчесності її автора.

Структура і зміст роботи Дисертація складається із вступу, трьох розділів, які об'єднують сім підрозділів, висновків, списку використаних

джерел (277 найменувань) і додатків. Загальний обсяг роботи становить 250 сторінок, з яких основний текст – 185 сторінок, список використаних джерел – 31 сторінка, додатки на 17 сторінках.

Особистий внесок здобувача. Теоретичні положення та розробки в межах дослідження, зокрема ті, які характеризують його наукову новизну та практичне значення результатів, отримані автором особисто.

Теоретичне та практичне значення результатів дослідження. полягає у тому, що викладені в роботі положення, висновки, пропозиції та рекомендації можуть бути використані:

у науково-дослідній сфері – для наступних наукових досліджень проблематики антикорупційної діяльності в Україні та інших країнах;

у правотворенні – у процесі вдосконалення законодавства України у сфері запобігання та протидії корупції;

у правозастосовній діяльності – у практичній діяльності правоохоронних органів, насамперед спеціалізованих інституцій, наділених повноваженнями реалізовувати функцію запобігання та протидії корупції;

у навчальному процесі – при розробці підручників і навчальних посібників, навчально-методичних матеріалів та викладання навчальних дисциплін «Теорія держави і права», «Історія держави і права України», «Історія держави і права зарубіжних країн», «Адміністративне право», «Кримінальне право», «Правові інституції України», «Міжнародне публічне право», «Охорона прав і свобод людини у публічному праві», що викладаються для студентів юридичного факультету, які навчаються за програмами освітніх ступенів «бакалавр» і «магістр» (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження в навчальний процес юридичного факультету ЗУНУ № від 10.09.2024 року).

Повнота викладу результатів дослідження в публікаціях. Основні положення і висновки дисертації викладено у дванадцяти наукових

публікаціях, з яких: п'ять статей в українських фахових виданнях з юридичних наук, одна стаття у закордонному науковому періодичному виданні, індексованому в міжнародних наукометричних базах, шість тез доповідей на міжнародних наукових конференціях.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація на тему «Правове забезпечення антикорупційної діяльності: загальнотеоретичний аспект» не містить порушень академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації, її окремих положень та оформлення. Як і будь-яке наукове дослідження, дисертаційна робота містить окремі дискусійні положення.

1. На сторінці 39 дисертації автор проводить аналіз антикорупційного досвіду Польщі, який вважається одним із найбільш успішних прикладів у Центрально-Східній Європі. Проте автор обмежується загальними описами і не уточнює, які конкретні заходи чи реформи стали ключовими у боротьбі з корупцією в Польщі. Відсутність детального розгляду окремих ініціатив, таких як запровадження спеціалізованих органів, використання електронних систем моніторингу або зміни в законодавстві, ускладнює розуміння того, які аспекти польського досвіду можуть бути найбільш корисними та ефективними для впровадження в Україні.

В процесі публічного захисту автору рекомендується більш детально висвітлити наступні аспекти польського антикорупційного досвіду:

Роль ключових інституцій, таких як Центральне антикорупційне бюро, з акцентом на їхню структуру, повноваження та результати діяльності.

Законодавчі зміни, які забезпечили зниження рівня корупції, зокрема норми щодо декларування доходів, ротації кадрів у державному апараті та посилення відповідальності за корупційні правопорушення.

Інноваційні технології, зокрема електронні системи для повідомлення про корупційні діяння, які сприяють оперативності реагування та забезпечують прозорість у роботі органів влади.

Розширення аналізу польського досвіду дозволить не лише краще зрозуміти причини його успіху, а й оцінити можливість адаптації цих практик до українських реалій. Це сприятиме більш практичному обґрунтуванню рекомендацій, спрямованих на вдосконалення антикорупційної політики України.

2. На сторінці 196 дисертації автор визначає корупцію як явище, що включає такі елементи, як «лобізм» і «фаворитизм». Водночас це формулювання викликає низку термінологічних і концептуальних зауважень. У науковій літературі лобізм здебільшого трактується як легітимний механізм представлення інтересів, який, за умов належного правового регулювання, сприяє відкритості та підзвітності процесу прийняття рішень. Фаворитизм, у свою чергу, не завжди може бути віднесений до корупційних проявів у юридичному розумінні, оскільки іноді він є результатом суб'єктивних преференцій, що не підпадають під норми кримінального чи адміністративного права.

Таким чином, ототожнення цих понять із корупцією вимагає додаткового обґрунтування. Це стосується, зокрема, уточнення, за яких умов і за якими критеріями певні прояви лобізму або фаворитизму можуть вважатися корупційними. Для уникнення неправомірних узагальнень та семантичних суперечностей, які можуть поставити під сумнів коректність висновків дослідження, варто розмежувати ці поняття у контексті дисертації.

Під час публічного захисту рекомендується:

Визначити, що саме автор має на увазі під «лобізмом» і «фаворитизмом», і пояснити, у яких випадках ці явища можуть розглядатися як корупційні.

Співставити визначення із чинним законодавством України та міжнародними стандартами, зокрема Конвенцією ООН проти корупції, щоб продемонструвати відповідність наукових висновків нормативно-правовим актам.

Пояснити, чи йдеться про соціально-етичне засудження лобізму та фаворитизму або про конкретні корупційні правопорушення, передбачені законодавством.

Такий підхід сприятиме зміцненню наукової обґрунтованості роботи, зменшить ризик термінологічних суперечностей під час публічного захисту, а також зробить висновки більш чіткими і практично застосовними.

3. На сторінці 138 дисертації автор пропонує прийняття нових нормативно-правових актів та доповнення чинного законодавства як засіб вдосконалення механізмів протидії корупції. Однак у запропонованих рекомендаціях не представлено обґрунтування того, як саме ці зміни зможуть усунути існуючі проблеми. Зокрема, відсутній аналіз практичної ефективності чинного законодавства, який дозволив би виявити слабкі сторони нормативно-правової бази, що потребують вдосконалення.

Для підвищення наукової обґрунтованості дослідження та переконливості запропонованих змін у процесі публічного захисту доцільно доповнити роботу наступними елементами:

Провести детальний аналіз діючих норм законодавства у сфері протидії корупції, зокрема їхньої практичної реалізації та впливу.

Виявити ключові проблеми, які перешкоджають ефективній протидії корупції, такі як прогалини у законодавстві, низький рівень правозастосування або складність виконання окремих норм.

Надати порівняння між чинними нормами та запропонованими доповненнями, підкресливши, які саме недоліки вони усувають.

Навести приклади успішного застосування аналогічних норм у міжнародній практиці або у законодавстві інших країн.

Розробити прогноз щодо ефективності запропонованих норм, зокрема їх впливу на зменшення корупційних ризиків.

Використати методи правового моделювання або експертного опитування для оцінки можливих результатів впровадження нових положень.

Таке доповнення дозволить усунути недоліки у формулюванні пропозицій, зміцнити наукову базу дисертації, а також підвищити її прикладне значення. Це також підготує автора до критичних запитань під час

публічного захисту, спрямованих на з'ясування практичної значущості запропонованих змін.

Зазначені дискусійні аспекти носять рекомендаційний, уточнюючий характер і не впливають на загальне позитивне враження від дисертаційного дослідження Грищука Максима Олександровича на тему «Правове забезпечення антикорупційної діяльності: загальнотеоретичний аспект», яке відрізняється науковою новизною, продуманістю та структурованістю.

Висновок. На підставі проведеного аналізу змісту дисертації Грищука Максима Олександровича на тему «Правове забезпечення антикорупційної діяльності: загальнотеоретичний аспект», можна зробити висновок, що представлена робота є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке відповідає сучасним вимогам до написання дисертаційних досліджень, зокрема щодо актуальності, новизни, наукової обґрунтованості та прикладного значення.

Автор у своїй роботі ґрунтовно проаналізував теоретичні та практичні аспекти правового регулювання антикорупційної діяльності. Він визначив ключові проблеми цієї сфери, запропонувавши інноваційні підходи до їх вирішення. Запропоновані дисертантом принципи регулювання, механізми реалізації антикорупційної політики, а також моделі співпраці між державними антикорупційними органами формують нову методологічну основу для наукових досліджень у даній сфері.

Варто підкреслити, що дисертація містить системний і комплексний підхід до вивчення обраної тематики, що сприяє формуванню нових напрямів наукових досліджень у сфері теорії права. Запропоновані наукові положення мають потенціал для впровадження у практику правозастосування, а також для використання у навчальному процесі.

Таким чином, дисертація Грищука Максима Олександровича на тему «Правове забезпечення антикорупційної діяльності: загальнотеоретичний аспект» не лише демонструє високу теоретичну і методологічну підготовку

автора, але й робить реальний внесок у розвиток наукової думки та вирішення практичних проблем реалізації антикорупційної політики.

Дисертація відповідає спеціальності 081 «Право», та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор Гришук Максим Олександрович заслуговує присудження їй ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Рецензентка:

**кандидатка юридичних наук,
доцентка кафедри
адміністративного права та
судочинства Західноукраїнського
національного університету**

Оксана ШЕВЧУК

Підпис	<i>Оксана Шевчук</i>
Завіряю:	<i>Алла Семин</i>
НАЧАЛЬНИК ЗАГАЛЬНОГО ВІДДІЛУ	